

Tiggerbreve og Brandvidner.

Af H. K. Kristensen.

I gamle Tingbøger gives der i knap og streng Stil og i en sædvanemæssig fast Form, fri for al Sentimentalitet, Besked om Retshandlingerne paa Tinget Tingdag efter Tingdag. Af og til støder man dog paa indførte Skrivelser af en ganske anden Art, Skrivelser, hvor Lovstilen i det væsentlige er fjernet. Til disse hører Tiggerbrevene og Brandvidnerne.

Det er noget ganske andet end at skrive juridisk tækkeligt, disse Dokumenters Forfattere har haft til Formaal. De har lagt an paa at virke rørende, paa at kalde paa Folks Medlidenhed og Hjælpsomhed. Derfor er Skrivelserne langt mere ordrige og svulstige end det sædvanlige Tingbogsstof. Ja, de virker derved ligefrem afstikkende mod Stilen paa Tingbogens øvrige Blade.

Brevene maatte Tiggerne have for at bevise, at de var værdige trængende og ikke dovne Dagdrivere og Kæltringer. Forfatterne er enten de nødstedtes Sognepræster eller Skrивeren paa Herredstinget.

Lige siden Reformationen var der i lang Tid baade gennem Recesser og Kongebreve lovgivet om Tiggerne. I Kristian III's koldinghusiske Reces af 1558, der gentager og udvider Bestemmelserne fra Recessen 1537, og som sammen med Jyske Lov i lang Tid var Fun-

damentet i Lands Lov og Ret, hedder det, at der »findes saa mange Stoddere og Tryglere at løbe her omkring udi Riget og beder Guds Almissee, og somme af dennom er karske og føre, og ere dog kommen udi den Vane, at de ikke arbejde ville og fortjene deres Brød«. Derfor skulde Øvrigheden anvise de arbejdsføre Arbejde eller forvise dem af Byen; men »hvilke som for Sygdom eller Alderdom ere uduelige til Arbejde, eller ere forarmede, og har hjemme eller er født der i Byen, dennom skal gives Tegn og tilstedes at bede og samle Guds Almissee derudi Byen.« Tiggertegnene var allerede indført af Kristian II og var gerne fastgjort til Tøjet. Selv den Hætte, som de om Understøttelse bedende Latinskoleelever bar, var et saadant »Identitetsbevis«. — Det kneb med at faa Ordningen haandhævet. Det ses bl. a. af et Kongebrev til Reformatoren, Biskop Hans Tavsens i Ribe af $\frac{9}{5}$ 1548. Her beordres, at de værdige trængende skulde forsynes med et Tegn »oppaa Brystet«, og Skolepæbninge skulde gaa med Hætte, for at Folk kunde kende dem, de burde give Almissee.

Om de fattige paa Landet bestemmer Recessen, at de maa tigge i deres Fødesogn eller Sognet, hvori de har boet, Hvis Sognet er saa ringe, eller de fattige saa mange, at Sognet ikke kan føde dem, skal Præsten og Kirkeværgen give dem »deres Brev«; de maa da tigge i Herredet. 1552 befaledes det, at Præsten i Brevet klart skal oplyse Aarsagen til, at den fattige maa tigge, »paa det at hver maa vide, hvad det er for Folk, de give deres Almissee.« — Men Bestemmelsen om at holde sig inden for Sogn eller Herred blev slet ikke overholdt.

1587 bestemmes det, at Tiggerne paa Landet ogsaa skal have et Tegn bundet for Brystet med 3—4 Bog-

staver af Sognekirkeens Navn, saa det kan kendes, hvor de har hjemme. Der var dog nogle, som stadig maatte gaa med Tiggerbrev, idet § 17 i Recessen siger: »Dog skal med denne Skik og Forordning ikke være ment om dennem, som af nogen *uforvarendis Vaade* fanger Skade enten af *Ildebrand, Skibbrud* eller og *overfaldendes Ulykke*; at Fæ og Kvæg hastigt og iligen falder og dør dennom fran . . .; dog skulle de have nøjsagtigt Bevis af Herredsprovsten, deres Sognepræst og Tingsvidne, at dennom saadanne overfaldendis Ulykke er paakommen; ligevel skulle de det ikke maa gøre længere end paa et Aars Tid.« — Tillige udgik der et Kongebrev om, at ingen Præstemand maatte give »Tryglerbreve«, men han skulde give de trængende »sin Forskrift (Attest) til Øvrigheden og bevise deres Trang og Nød.«

Den kyndige Forsker af Fattigvæsenets Historie, M. H. Nielsen, nævner i sin sidste Bog, at der i Hagenbjerg Præstearkiv findes en gammel Bog med mange forskellige Optegnelser, heriblandt et »Formularbevis at giffue et forarmt Menniske«. — Visse Præster har altsaa ligefrem haft en Formular liggende, som kunde afskrives og udfyldes, naar den forarmede bad om en Attest. Derpaa kunde Tiggeren gaa til Herredstinget og faa Rigtigheden af Brevet bevidnet. Mange kom ikke saa vidt, men nøjedes med Præstens Bevis. — Det var forøvrigt heller ikke alle Steder man krævede Tiggerbrevet tinglæst. Saaledes forbød Kværn Bys Vedtægt 1717 nok at huse fremmede (d. v. s. ukendte udensogns) Tiggere, men »christelig Fattige, som hører hjemme i dette Herred, maa, naar de har et godt Bevis fra Præsten i deres Hjemsogn, gerne søge Almisse her.«

Det ovenfor nævnte »Formularbevis« indledes med

en paa Latin affattet »Hilsen til den velvillige Læser« (lectori benevolo salutem). I et Tiggerbrev, udstedt af Præsten i Guldager Jens Pedersen Strudvad, findes der en Mindelse om den latinske Indledning. Hr. Jens maa aabenbart have set den enten i en Formular eller paa en Tiggers anbefaling. Det øvrige af Hr. Jens' Skrivelse er dog langt mere omstændeligt og ordrigt end Hagenbjerg Formularen, ja end noget andet Tiggerpas, jeg har set. Muligvis er det da forfattet af Hr. Jens selv.

Skads Herreds Tingbog 1640 viser, at den skadelidte Mathias Hansen i *Tobel, Guldager Sogn*, den 31. Marts, efter at have haft Brevet i mere end 4 Måned, lod det tinglæse, og 11 Mænd aflagde Ed paa dets Rigtighed. Selv tog han Tingsvidne efter det underskrevne og forseglede Brev, der lød saaledes:

»Lectori salutem: Gudfrygtige, fromme Læser. Denne Brev viser, Mattis Hansen, min Sognemand, er nu /: desværre /: kommen udi nogen stor Elendighed og Fattigdom over en ulykkelig Sejlads udi denne Høst Anno Labentis 1639, han gjorde fra Hamborg, saa at han fattige Mand haver sejlet hans Skude læk i den store Storm, som sig haver rejst imellem 11. og 12. Oktober om Natten og en om anden Dag(en) imod Aften, udi stor Livsfare kommen udi Løne Strandside, hvor hans Skude, som var hans egen alene, er ganske i Stykker slidt, og intet er blevet bjerget af al hvis Gods, han havde inde, uden deres eget Liv, med Sejl, Anker og Tove og hvis Klæder, de stod og gik udi, og er derudover kommen i stor Armod og Fattigdom og ikke kan komme til Rette igen, uden den alsommægtigste Gud og godhjertige, fromme Christne vil hannem komme til Hjælp og Trøst. Hvorfor min ydmyge, tjenstvillige og venlige Bøn og Begæring er til

enhver ædle og velbyrdige, hæderlige og vellærde, ærlige og velagte, gudfrygtige, fromme Christne, hver udi sin Stand, Veendighed og Condition, saa mange som denne min Sognemand hænder for at komme, at I for Guds Skyld ikke vilde tillukke eders Hjerter for samme fattige Mand, men hannem udi hans Elen-dighed komme til Hjælp og Trøst af de Guds Gaver, Gud den almægtigste eder haver med forlenet, at han engang kan komme til Rette igen. Tagendes Løn af Gud allermægtigste, som ingen Velgerning vil have ulønnet, som efter hans Forløfte Matt. 25 rigeligen vil belønne i de retfærdiges Opstandelse. Jeg og lover, om nogen af eders udi slig eller andre Maader mig besøgendes vorder, dennem igen at ville tjene med al Tjenstvillighed. Vil hermed have den gudfrygtige, fromme Læser Gud i Himlen til Liv og Sjæl befalet. At saa og (er) i Sandhed, som forved staar, vidner jeg med egen Haand underskrevet, og venligen om-beder jeg Jens Christensen i Fourfeld og Morten Orboesen i Tobil, mine Medhjælpere, med mig til Vit-terlighed at besegle. Datum Guldager Præstegaard den 8. November 1639. Jens Persen Strudvad, Guds Ords Tjener til Guldager Kirke, egen Haand. Morten Orbousen, e. H.«

Samme Dag læstes endnu et Tiggerbrev paa Tinget og indførtes i Tingbogen sammen med et Vidne, som 10 Mand aflagde. Det hele blev da til følgende Tingsvidne: »Christen Poulsen i *Rousthiffue* (Rovsthøje, Grimstrup Sogn) (tog) et Vidne, det (at) Jørgen Nielsen i Roustmølle, Niels Hansen i Rousthøye, Tonis Andersen i Roust, Gregers Jepsen i Orre, Peder Christensen i Enderupmølle, Thamis Olufsen i Orre, Jens Staffensen i Rouest, Eneuold Andersen i Skast, Niels Jensen i Tierborg og Gregers Clemendsen i Arndrup

vidnet for dem (Tinghørerne) med oprakt Finger og Ed, at dennem fuld vitterlig er i Sandhed, at forne Chr. Poulsen formedelst hans Alderdom og Skrøbelighed og i Synderlighed af den Skade, Brok og Vansførsel, han haver i hans Ben, som han for nogen rum Tid siden haver sønderlagen, (og) efter skriftlige Kundskabs Lydelse i Dag for Dom (Tingforsamlingen) læst og påskrevet, saa godt som intet kan for tjene til sin Føde og derudover er kommen i Armod og Fattigdom, saa han er rettelig trængende til at besøge godt Folk om Almisse i Guds Navn til nogen Hjælp og Undsætning i denne hans bedrøvelige Tilstand. Hvorfor er til alle og enhver from Christen, som forne Christen Poulsen i sin Anlegende, Nød og Trang besøgendes vorder, vores venlig(e) Bøn og Begæring, at I af en kristelig Medynk ville meddele hannem noget af det timelige Gode, Gud allermægtigste Eder med forlenet haver, tagendes Løn udi de retfærdiges Opstandelse. Vi ogsaa gerne vil saadan Velgerning godvilligen forskyldte, om nogen af os udi slig eller andre Maader besøgendis vorder. At saa er gangen og faren, det vidne vi fremdeles med vore Signeter undertrykt.«

Præsterne kunde fristes til at give en plagende Stakkel et Bevis at løbe med, selv om de ikke kendte hans Forhold tilstrækkeligt. I alt Fald finder Biskop Christen Lodberg, der som bekendt var »de uordentlige Præster en skarp Tugtemester«, Anledning til ved Landemodet ^{15/10} 1684 at indskærpe, »at Provsterne eller Præsterne ikke giver nogen Betler Attest eller Recommendation imod Loven, særdeles advares om en Betler med en lam Haand, der er anbefalet af Provsten Hr. Claus i Emmerløf.« — Efter dette ser det ud til, at der var Fare for, at Præsterne ogsaa kunde

lade sig overtale til at give Anbefalinger til ubekendte fremmede.

Vi vil derefter se paa de Tiggerbreve, der udstedtes af Herredstinget, og som maa antages at være forfattet af Skriveren. De er ikke saa vidtløftige som ovenstaaende, og de ældste afviger næppe i Formen fra de øvrige Tingsvidner, der blev til under Skrivers Haand.

Som Eksempel skal her nævnes et fra Kærgaard Birk, læst den 12. Oktb. 1621.

»Søren Sørensen i Kiergaard (Aal Sogn), Tøger Eriksen i Børstmose, Chr. Christensen ibidem, vond med oprakt Finger og med otte Mænd, at Diøns (Dynes) Persen i *Wrøgum* hans Hustru er en Krøbel, er stam og kan nu ikke tale, de bær eller ager hende, og er derover kommen i stor Armod og (er) nødt til at besøge godt Folk.«

Lige saa knap er et Tingsvidne fra Vester Herreds Ting 1633 ^{13/4}.

»Tolv Mænd vond, at det er dennem fuld vitterligt i Guds Sandhed, at Niels Colding i *Lund* (e) og Niels Nielsen i *Alderslev* (Ovtrup) er to fattige, forarmede Mænd og haver intet andet end at søge Gud og Godtfolk om Hjælp i Guds Navn«. Endvidere oplyser Tingbogen, at de tog hver »et Vidne«. Deres efter har de gaaet med dette som et Tiggerbrev. Her vidnes ikke om Værdighed eller uforskyldte Ulykker.

Det gøres der derimod i et andet Vidne af samme Ting udstedt en Del Aar senere (^{13/10} 1649). Det har den almindelige Tiggerbrevestil. »Søren Madsen i *Ho* i Dag for Dom esket og begærede af menige Herredsmænd, som her i Dag tilstede var, at de vilde velgøre og meddele ham deres Sandfærdigheds Kundskab anlangende hans Søn, som var fangen under de

vilde og grumme Tyrker«. Saa fremkom en lang Række Herredsmænd, som under Ed vidnede, at »det er dem fuld vitterligt udi Guds Sandhed, at bemeldte Søren Madsen havde en Søn ved Navn Knud Sørensen, som for 6 og 7 Aar forleden med sine kære Forældres Vilje, Raad og Samtykke havde begivet sig Skib og Sejlads at sejle, sit Brød med Æren at fortjene, efterdi hans fattige Forældre havde mange flere Børn, som ikke alle kunde opholdes hjemme hos dem. Dog han i sin Ungdoms Aar havde, al den Stund han var her hjemme hos dem, forholdt sig som en lydige Søn og Barn vel anstaar, og nu for flere Aars Tid siden havde de hørt Rygt og Tidende, at forne Knud Sørensen var fangen under de hedenske Tyrker, dog ikke nogen vis Kundskab derom kunde høre, før end nu for kort Tid siden af hans egen Skrivelse, som i Dag for Dom er læst og paaskrevet, at han skal være solgt der for 200 Rdl. efter denne Skrivelses ydermere Bemelding, og forne fattig Danemand Søren Madsen ikke kan selv afstedkomme ej heller tilvejebringe saadan en stor Sum Penge, at han sin fattige fangne Søn kunde med udløse, med mindre han jo nødes og er storlig og højlig forarsaget at besøge Gud og gode barm- og varmhjertige, milde og mskelige (?) Mennesker om Hjælp dertil i Jesu Navn. Bedendes alle og enhver bemeldte fattig Danemand Søren Madsen eller hans visse Bud for kommendes og besøgendes vorder, at I for Guds Skyld og denne vores ringe Skrivelses Skyld vilde forhjælpe hannem noget af det timelige Gode, Gud allermægtigste eder med forlenet haver, tagendes Løn af Gud almægtigste, som al Miskundhed gerne belønne vil. Vi lover det samme at forskylde, om nogen af eders udi slig eller lignende Maade (os) besøgendes vorder.«

Vi mindes her om Datidens vældige Stormagt Tyrkiet, hvis udstrakte Rige bredte sig fra Asien over Nordafrika og store Dele af Sydeuropa, og som drev et intenst Sørøveri, der ikke mindst gik ud paa at røve Mennesker. 1625 var der 100 Mand fra den danske Konges Riger i tyrkisk Fangenskab, og et Par Aar senere hjemsøgte Sørøverne fra Fez og Algier Island, hvor de tog en Mængde Fanger. — Hvorvidt det er lykkedes Søren Madsen at skaffe de 200 Rdl. til Sønnens Befrielse, kan jeg desværre ikke oplyse.

Ogsaa Krigene herhjemme med deres Ulykker og Forarmelse giver Anledning til Tiggerbreve. 1662 ^{17/5} stod saaledes Lambert Skrædder i *Vrøgum* (Aal Sogn), for Tings Dom og begærede et uvildigt Stokkenævn om sin Armod og overgaaede Skade under Svenskekrigene. Selve Fogden paa Hennegaard, Gregers Pedersen, og Forvalteren paa Lydumgaard, Chr. Pedersen, er blandt de 12 Vidner. Der vidnes om, at han »udi denne forleden Ufredstid haver lidt stor Skade og er nu derover kommen til efters, saa at han er en ganske forarmet Mand«, der maa søge Hjælp.

Ofte er det dog Sygdom blandt Folk eller Fæ, der er Skyld i Elendigheden. Det henregnedes til den »overfaldendes Ulykke«, Recessen talte om. Et Stokkenævn vidner ^{28/9} 1650, at S. Jørgensen, født i *V. Kastkær* (Lunde Sogn) paa Ribe Kapitels Gods af ærlige Ægteforældre, for 55 Aar siden, da han var 10 Aar gammel, i en Sygdom blev »rørt og afmægtig ganske paa den ene Side, som hver ærlig Mand her hos er fuld vitterligt, saa han af samme Rørelse, Sygdom og Alderdoms Skrøbelighed ikke kan forhverve sig Underholdning og Føde, ej heller haver noget at hjælpe sig med i nogen Maader, hvorfor han fattige Karl er storligen fornøden at søge Hjælp hos Gud i Himlen

og høj Øvrighed«. — Aaret efter (11. Jan.) vidnede Ovtrupmænd, at Laust Hansen i *Dejrup* (Ovtrup Sogn), havde mistet sine Køer og Kreaturer og var i stor Fattigdom, »og haver nu i denne svare Dyrtid intet at underholde sig og sin fattige Hustru med.«

Det er en kendt Sag, at dette Tiggeri blev i høj Grad misbrugt. Det var nok kun de færreste, der havde Tegn eller Tiggerbreve. Man havde let ved at finde et Paaskud, og Folk var godtroende. Kinch nævner adskillige Eksempler i sin Bog om Ribe, og her i Aarbøgerne har jeg tidligere fremdraget et, hvor Bedragerne dog blev brændemærkede som Tyve. Saa vidt man kan skønne, i alt Fald fra en senere Tid, foregav langt de fleste at være brandlidte af dem, der i det hele taget havde en Grund ud over den almindelige Armod. »O teg te Brandstød« blev misbrugt saa stærkt, at Folkevittigheden tog det som et taknemligt Emne. Særlig kendt er Historien hos Feilberg, der lader en deltagende Mand spørge en saadan Stakkel, der bad om lidt til det brændte Hus: »Hunær brænd 'et faar dej?« — »Ja, de er ett brænd ino; men vil Guj, saa ska hun fyt' o tekommend' Wonsda Attermeja!«

Ulykkelige Ildebrande overgik dog saa mange, at blandt alle Tiggerbreve er Brandvidnet det, der oftest forekommer i Tingbogen.

De ældre Brandvidner er knappe i Formen. Følgende, udstedt paa Kærgaards Birketing 24. Jan. 1612, kan tjene som Eksempel: »Oluf Christensen i *Vrøgum* tog et Tingsvidne efter 12 Mand, som vond med ham, at 8 Dage før St. Mortens Dag afbrændte der for ham 18 Fag Salshus med Korn og andet derudi.«

Men Vidnerne bliver snart fyldigere ligesom de øvrige Tiggerbreve. Fra Torstensonskrigen kan nævnes

følgende, læst paa Vester Herreds Ting 2. Nov. 1644: »Peder Sørensen i Gammelgaard (Ovtrup Sogn), Chr. Jessen, Lundager (Lunde Sogn), Søren Jepsen, Hensneberg (Henne Sogn) og Thue Nielsen, Raterp (Ovtrup Sogn) vond, at nu i forleden Sommer 14 Dage efter St. Hans satte Fjenderne Ild paa Søfren Christensen i *Tebelgaard* (Henne Sogn) hans Hus og Gaard, saa at det ganske blev forbrændt, med hvis (hvad) han fattige Mand havde udi Forraad at underholde sig med (og) sin fattige Hustru og Børn, og nødes til at besøge Gud og godt Folk om Hjælp udi Jesu Navn.« Søfren Christensen tog Vidnet.

Samme Aar brændte endnu et Par Gaarde i Vester Herred. 24 Mænd vidnede, at »i næst forleden Foraar da er der opkommen Vaadeild i den danne Kvinde Maren Jeskone saavel som hendes Søn Jacob Jensen i *Gedbjerg* (Aal Sogn) deres Gaard og Hus, ganske forbrændt al Salshus med 8 levendes Høvder, nemlig 5 Køer og 3 andre Nød, saavel som andet Husgeraad, som de Godtfolk havde udi Huset, saa de derover haver dræbt en stor Skade og Ulykke formedelst samme Ildebrand, hvilket vores sandfærdige Bevis og Kundskab, vi ikke kunde eller nægte ville.« — Ogsaa hos Nis Pedersen i *Skødstrup* (Aal Sogn) var der opkommen en Vaadeild, der »ganske forbrændte« hans Hus, saa han »er derover kommen i stor Armod og Skade og kan ikke komme tilrette, med mindre han jo nødes til at aarsage Gud og godt Folk om Hjælp i Jesu Navn.« — De to Brandvidner staar indført Side om Side i Tingbogen for 9. Nov. 1644. Fra 22. November til 8. Marts holdtes der ikke Ting »formedelst Suenskens Indfald«, skriver Skriveren 8. Marts, og han fortsætter: »vil derfor nu udi Jesu Navn indtegne i denne Bog indtil videre . . . saavidt den kan

tilstrække.« Og til de første Sager hører et Brandvidne fra *Vittarp* (Ovtrup Sogn).

1650 er der atter et Par Brandvidner, et fra *Vrøgum* og et fra *Kvong*. Sidstnævnte lyder paa, at 25 navngivne Mænd vidnede under Ed, »at det er dennem alle fuld vitterligt udi Guds Sandhed, at i Dag 8 Dage, da er der opstaaet Ild udaf Vaade i den fattige Dannemand Mads Laussens i Quang hans Salshus og den ganske forbrændt med Mestepart af al hans Hø og Korn, Boskab og andet hvis Husgeraad, som han fattige Mand havde, saa han en ganske ringe Ting fik reddet deraf, saa at han fattig Mand derover fik en stor Skade og kan ikke komme til Rette igen, med mindre han er jo storlig foraarsaget at søge Hjælp hos Gud og Godtfolk udi Jesu Navn.«

Atter det følgende Aar viser Tingbogen 3 Brandvidner fra Herredet, alle fra *Oksbøl* (Aal Sogn). Det sidste var særlig ynkeligt. 20 Mænd vidner, at Ilden opstod 3. Paaskedag i Volle Madsens Salshus »under Prædiken og Gudstjeneste, da Folket var i Kirken, og ingen var, som kunde redde det, og da ganske forbrændte alle hans Gaards Bygninger, Gode og Gods med hvis Husgeraad, han fattige Mand havde, saa at den Tid, Folk kom af Kirke, laa det udi Aske, og ikke han havde da til sig, sin fattige Hustru og Børn et Maaltid Mad at fortære, hvorudover han er kommen i største Skade og Armød og er højlig tilfornøden at besøge Gud og godt Folk om Hjælp i Jesu Navn.«

Smedene var naturligvis særlig udsatte for Ildebrand. Tingbogen for 1652 nævner et Eksempel fra *Kærup* i *Janderup* Sogn. 17 Mand vidnede, »at ved Ribe Markeds Tide nu sidst forleden er der om Nattetider udi Mørke og Mulm ud af Vaade og Vanlykke op-

tændt Ildebrand udi den Dannemand Christopher Smed i Kierup hans Smedje, og da der ganske forbrændt den med Bælge og andet Redskab«, saa den fattige Mand maatte ogsaa gaa i Jesu Navn.

Paa Snapstinget den 10. Jan. 1657 indtraf der det sjældne Tilfælde paa Vester Herreds Ting, at fire brandlidte, nemlig Søren Hansen i *Hillerslev* (Janderup Sogn), Niels Hansen i *Vejrs* (Aal Sogn), Jens Persen i *Vrøgum* og Chr. Gundesen i *Hosterup* (Houstrup, Henne Sogn) samtidig »paa egne Vegne i Dag for Dom æskede og begærede et uvildigt, sandfærdigt Kundskab og Bevis af øvrige Herredsmænd, som her i Dag tilstede var, anlangendes den skadelige Tilfælde de fattige Mænd udaf Ildebrand er vederfaret.« 26 Mænd vond da alle »endrægtelig«, at deres Huse var brændt af Vaadeild, »saa de ikke kunde komme til Rette med Næring og Bedring, med mindre Gud allermægtigste, fromme Øvrigheder og gode Kristne miskundelig viser dem noget vel Behjælp.«

Hen i 1700'erne bliver Brandvidnerne endnu fylligere. Der kommer nu nøjagtig Tidsangivelse med Dato og Klokkeslæt. Det sidste kunde dog angives ved en Vending som »sidst om Aftenen, da Dag og Nat vilde skilles ad«. Der fremdrages ofte flere Detaljer, og der fremstilles Vidner til selve Branden. I Reglen er der stadig den samme malende Fremstilling af de Forhold, der kan vække Folks Medlidenhed.*)

Efter 1792, da der blev oprettet en Brandforsikring for Landbygninger, kunde det kun undtagelsesvis tillades »at tigge til Brand«.

*) Herpaa findes der Eksempler i mine Bøger Øster Horne Herred S. 300 og Ovtrup Sogn S. 425—30.

KILDER:

M. H. Nielsen: Fra slesvigsk Fattigvæsens Fortid. Rørdam: Danske Kirkelove. V. A. Secher: Forordninger og Recesser. Ny kirkehistoriske Samlinger III. Ribe Landemodeprotokol 1684 ¹⁵/₁₀. Kærsgaard Birks Tingbog 1612 ²⁴/₁, 1621 ⁵/₁₀. Skads Herreds Tingbog 1640 ³¹/₃. Vester Horne Herreds Tingbog 1633 ¹³/₄, 1644 ²/₁₁, ⁹/₁₁, 1645 ⁸/₃, 1649 ¹³/₁₀, 1650 ²⁸/₉, ⁷/₁₂, ¹⁴/₁₂, 1651 ¹¹/₁, ²⁵/₁, ³⁰/₈, 1652 ⁹/₁₀, 1657 ¹⁰/₁, 1662 ¹⁷/₅.
